

Cechy ballady na podstawie utworu *Świtezianka* Adama Mickiewicza

1. Cele lekcji

a) Wiadomości

Uczeń:

- zna i rozumie pojęcie *ballada*,
- wymienia cechy gatunkowe *ballady*,
- zna podstawowe wyznaczniki epiki, liryki i dramatu,
- wie, na czym polegają trudności z klasyfikacją *ballady*,
- zna i rozumie pojęcia *dialog* i *narracja*.

b) Umiejętności

Uczeń potrafi:

- czytać tekst ze zrozumieniem na poziomie semantycznym i krytyczno-twórczym,
- odróżnić *balladę* od innych gatunków literackich,
- wskazać w tekście cechy *ballady*,
- rozpoznać w tekście elementy dialogu i narracji,
- wskazać w utworze elementy świata przedstawionego,
- ilustrować swoje wnioski cytataми.

2. Metoda i forma pracy

Praca z tekstem, poszukująca, pytania pomocnicze, problemowa, ćwiczenia w czytaniu.

3. Środki dydaktyczne

Tekst ballady *Świtezianka*, materiały przygotowane przez nauczyciel, *Szkolny słownik terminów literackich*.

4. Przebieg lekcji

a) Faza przygotowawcza

Nauczyciel prosi uczniów o głośne przeczytanie ballady Adama Mickiewicza *Świtezianka*.

b) Faza realizacyjna

1. Prowadzący proponuje, aby uczniowie, nie używając sformułowań z tekstu, opowiedzieli historię przedstawioną w balladzie.

2. Uczniowie opisują świat przedstawiony w utworze: narratora, bohaterów, miejsce wydarzeń.
3. Następnie nauczyciel zadaje pytania: Czy przedstawione postacie i wydarzenia są prawdziwe? Czy można powiedzieć, iż obok elementów realistycznych występują także zdarzenia i bohaterowie fantastyczni? Prosi, by wnioski i spostrzeżenia poprzeć fragmentami tekstu.
4. Potem uczniowie określają kompozycję *Świtezianki*, wskazują zastosowane środki poetyckie:

- podział na regularne zwrotki
- prostota języka
- rymy dokładne w układzie *abab*
- nagromadzenie epitetów
- liczne czasowniki (głównie ruchu) podkreślające dynamikę utworu

[idą, przyszła, uszła, minęło, chwycił, znikła, błysną, podbiega, skoczyć]

- niezwykle plastyczne, obrazowe porównania, np.

Jak mokry jaskier wschodzi na bagnie,

Jak ogień nocny przepada.

[wers 15-16]

Zawszeż po kniejach jak sarna płocha,

Jak upiór błędzisz w noc ciemną?

[wers 25-26]

Jej blask jak róży bladej zawoje

[wers 69]

Jako mgła lekka

[wers 71]

5. Nauczyciel informuje, iż jedną z cech ballady jest połączenie różnych gatunków literackich. W związku z tym prosi o:

- wskazanie elementów narracyjnych i dialogowych

[narracja charakterystyczna dla epiki, partie dialogowe właściwe dramatowi]

- określenie nastroju ballady (nastrojowość jako cecha wyróżniająca lirykę)

[Przykładowa odpowiedź: tajemniczy, niezwykły, magiczny, fantastyczny, nastrój grozy, napięcia, np.

(...)

*Wtem wiatr zaszumiał po gęstym lesie,
Woda się burzy i wzdyma*

*Burzy się, wzdyma, pękają tonie,
O niesłychane zjawiska!
Ponad srebrzyste Świtezi błonie
Dziewicza piękność wytryska.
[wers 63-68]*

6. Potem prowadzący prosi o wskazanie w tekście opisów przyrody. Zadaje pytania: Jak byś je określił? Jaka funkcję pełnią w przebiegu wydarzeń?
7. Kolejne ćwiczenie dotyczy wymowy utworu. Aby uczniowie sformułowali właściwe wnioski, nauczyciel zadaje pytania: Dlaczego Strzelec nie dotrzymał obietnicy danej dziewczynie? Co zwyciężyło? W jaki sposób został ukarany? Jakie przesłanie zostało zawarte w utworze? Jak je rozumiesz? Wskaż właściwy fragment w tekście ballady.

*A gdzie przysięga? gdzie moja rada?
Wszak kto przysięgę naruszy,
Ach, biada jemu, za życia biada!
I biada jego złej duszy!
[wers 125-128]*

8. Czy ta opowieść w swym kształcie przypomina coś uczniom? Co o tym świadczy?

[Przykładowa odpowiedź: ballada przypomina ludowe podanie, przekazywaną z ust do ust legendę świadczy o tym chociażby prosty język, zbliżony do mowy ludu; przestroga właściwa ludowemu światopoglądowi moralnemu; przekonanie, iż nie ma winy bez kary; narrator jest osobą, która „zna” chłopca (*Młody jest strzelcem w tutejszym borze*), być może jest kimś z ludu.]

c) Faza podsumowująca

Nauczyciel podaje definicję ballady, którą uczniowie zapisują w zeszytach.

Ballada - utwór epicko-liryczny, pierwotnie śpiewany, znany w folklorze wielu krajów, zwłaszcza w Szkocji i Anglii. Rozpowszechniony od XVIII wieku jako krótki utwór poetycki o budowie stroficznej, opowiadający jakieś niezwykle zdarzenie, legendę ludową, podani historyczne. Dla ballady znamienne jest wymieszanie elementów lirycznych (niezwykłość, nastrojowość, emocjonalność, meliczność – z podkładem muzycznym), epickich (narracyjność, retrospekcja) i dramatycznych (bohaterowie w działaniu i sytuacji).

Fabula jest ramą, w którą wpisana jest sytuacja jednostki wobec losu i problemów moralnych (wina i kara, wierność i zdrada, wolność).

[Jaworski S., *Szkolny słownik terminów literackich*, Wydawnictwo Szkolne i Pedagogiczne, Warszawa 1991, s. 21-22]

5. Bibliografia

1. Jaworski S., *Szkolny słownik terminów literackich*, Wydawnictwo Szkolne i Pedagogiczne, Warszawa 1991.
2. Mickiewicz A., *Świtezianka* [w:] tegoż, *Wybór poezyj*, Zakład Narodowy Imienia Ossolińskich, Kraków 1974, s. 115-121.

6. Załączniki

brak

7. Czas trwania lekcji

2 x 45 minut

8. Uwagi do scenariusza

brak